

Teodora Fonović Cvijanović
Samanta Paronić

Najčešće sintaktičke pogreške u publicističkome stilu (na primjeru *Glasa Istre*)

Pregledni rad
Review article

UDK 811.163.42'367.7:70

U radu se opisuju najčešće sintaktičke pogreške u *Glasi Istre*, najčitanimijim dnevnim novinama u Istri. Analiza obuhvaća dvadesetak brojeva s posebnim naglaskom na položaj enklitike, sročnost s brojevima, veznike *budući da, ni i niti, s obzirom na (to da), ukoliko i ako*, prijedloge *nasuprot, unatoč, usprkos, kroz, po, putem, s(a), zbog i radi*, posvojni genitiv, posvojni pridjev i dekompoziciju predikata. Uvažavajući pravila i posebnosti publicističkoga stila, komparativnom se analizom propisâ iz normativnih priručnika i primjerâ iz novina ukazuje na situacije u kojima se ne poštuju normativna pravila na sintaktičkoj razini.

Ključne riječi: *Glas Istre*, publicistički stil, hrvatski jezik, normativni priručnici

1. UVOD

Temeljna su obilježja standardnoga jezika autonomnost, svjesna normiranost, stabilnost u prostoru, elastična stabilnost u vremenu i polifunkcionalnost (Samardžija 1999: 7). Normiranje se provodi na svim njegovim razinama te tako razlikujemo fonološku, morfološku, sintaktičku, tvorbenu, leksičku, pravopisnu i naglasnu normu. Polifunkcionalnost se odnosi na njegovu svestranu upotrebljivost; obično se u literaturi navodi pet osnovnih funkcionalnih stilova hrvatskoga jezika: književnoumjetnički, razgovorni, publicistički, administrativni i znanstveni funkcionalni stil¹, koji se dalje dijele na podstilove. Međusobno se razlikuju po fonološkim, prozodijskim, morfološkim, sintaktičkim, leksičkim i semantičkim značajkama (Samardžija 1995: 42), a svaki od njih funkcionira u skladu sa svojim pravilima.

Publicistički je stil zbog brojnih žanrova i različitih funkcija (informativna, propagandna, popularizatorska, prosvjetiteljska, agitativna, pedagoška, zabavna) (usp. Silić 2008: 77; Frančić et al. 2006: 243-244) najsloženiji funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika i ostvaruje se u pisanome i govorenome mediju (radio, televizija, tisak i Internet). U informativnim, popularizatorskim, prosvjetiteljskim i pedagoškim žanrovima upotrebljavaju se neutralna (stilski nemarkirana) sredstva, dok je u propagandnim, agitativnim i zabavnim žanrovima veći udio ekspresivnih (stilski markiranih) sredstava. U skladu će se s time

¹ Kritički prikaz radova o funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika s osvrtom na problem njihove klasifikacije i dvojbenu tezu o postojanju književnoumjetičkoga funkcionalnog stila donosi M. Mihaljević u članku "Funkcionalni stilovi hrvatskoga (standardnog) jezika", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28/1, Zagreb, 2002., 325-327.

razlikovati i jezik u svakome od njih, stoga novinar mora svoje pisanje uskladiti s normama hrvatskoga standardnog jezika, ali i sa zakonitostima žanra kojemu određeni tekst pripada.

U radu se opisuju neke od najčešćih sintaktičkih pogrešaka u publicističkome stilu, točnije u *Glasi Istre*, najčitanijim dnevnim novinama u Istri, koje počinju izlaziti 25. srpnja 1943. godine kao glasilo Narodnooslobodilačke fronte za Istru, u početku kao mjesečnik, a potom kao tjednik, dvotjednik te konačno 1969. godine kao dnevne novine.² Polazeći od činjenice da je publicistički stil "stil koji normu najbolje ovjerava i najlakše razara, stil u kojemu se najbolje pokazuju mjesta na kojima norma postaje upitnom ili situacije u kojima normativno pravilo ostaje (postaje) mrtvo slovo na papiru" (Frančić et al. 2006: 247), analizirali smo dvadesetak brojeva *Glasa Istre* iz 2011. i 2012. godine te pokušali utvrditi poštuje li se u njima ili narušava sintaktička norma. Valja napomenuti da su u novije vrijeme, posebice u publicističkome i razgovornome stilu, uočena i druga odstupanja od sintaktičke norme, primjerice atribucijska sintagma pod utjecajem engleskoga jezika, ali u redcima što slijede opisat ćemo one pogreške za koje smo pronašli najviše potvrda.

2. Analiza najčešćih sintaktičkih pogrešaka

2.1. Položaj enklitike

Enklitika se kao nenaglašena riječ povezuje s prethodnom riječju tako da s njome tvori naglasnu cjelinu. U gramatikama se navodi podjela enklitika na zamjeničke, glagolske te vezničko-upitnu česticu *li*. Nedvojbeno je da enklitika ne može stajati neposredno iza govorne stanke, nego se u pravilu nalazi ili iza prve naglašene riječi u rečenici ili iza prve riječi u drugoj sadržajnoj cjelini. V. Gortan u svojem članku *O mjestu enklitike u nezavisnoj rečenici* (Gortan 1956: 15) zaključuje da se "iza svakog od glavnih dijelova rečenice (subjekt, predikat, objekt, priložna oznaka), ako se sastoji od više riječi, osjeća u govoru stanka. Zato enklitici nije mjesto neposredno iza takvih proširenih dijelova rečenice, nego iza prve akcenatske cjeline jednoga od njih." Enklitici nije mjesto ni iza dulje sintagme ili zgrade jer se iza njih osjeća kraća govorna stanka. Ako je unutar rečenice umetnuta kakva druga rečenica, nastavak je te prekinute rečenice naglašeno mjesto, stoga ni iza umetnute rečenice ne smije stajati enklitika (usp. Jonke 2005: 54). Enklitikom se mogu rastaviti semantički povezane riječi, ali takav položaj zbog stilske obilježenosti nije primjeren administrativnomu stilu (Babić 1990: 129). No, ne želi li se rastavljati povezanu cjelinu imena i prezimena, enklitika se može premjestiti iza prve naglašene riječi u idućoj naglasnoj cjelini. S tim se pak stavom ne slaže D. Raguž: "Na normativnome planu ponekad se traži strogo mehaničko namještanje enklitika, tj. iza prve riječi u sintagmi, a postavljanje iza dvočlane sintagme proglašava ili pogrešnim ili lošim. (...) začudo u jezičnim se savjetima upravo prvi (*Manji čovjek je imao veću glavu*) proglašava lošim, a upravo je taj položaj najobičniji. Oba su druga također dobra, ali usiljenija od prvoga." (Raguž 1997: 344)

U *Glasi Istre* nailazimo na primjere netočno smještenih enklitika: *Povlačenje zakona o prebivalištu je posljedica trgovanja HDZ-a sa SDSS-om* (GI, 6. VIII. 2011.); *No, na toj stazi sam pobijedio 2002. godine* (GI, 21. XII. 2011.); *Japanski ministar obrane Yasuo Ichikawa je rekao da će nabavka 42 zrakoplova (...) pomoći Japanu* (GI, 21. XII. 2011.); *Spomenuti znak je simbol naše epohe, od 2010. je našao svoje mjesto u muzeju* (GI, 15. III. 2012.). Ipak, u vezi s enklitikama valja naglasiti da u tekstovima koji pripadaju žanrovima gdje individualnost, subjektivnost, figurativnost i ekspresivnost imaju važnu ulogu, tvrdnje o pogrešnom rasporedu enklitika možemo i ublažiti (Silić 2008: 114).

² Osnovni su podatci o *Glasi Istre* preuzeti iz *Istarske enciklopedije*, str. 259-260.

2.2. Sročnost s brojevima

Nesklonjivost brojeva od jedan do četiri sve se više zapaža u novinskim tekstovima, o čemu svjedoči više primjera: *Japanska obalna straža uhitila je jučer kapetane dva kineska ribarska broda* (GI, 6. VIII. 2011.); *Helsinški odbori četiri države sastali su se u Mostaru* (GI, 6. VIII. 2011.); (...) *da to možemo pokazali smo u ove dvije Kup utakmice s jakim suparnicima* (GI, 21. XII. 2011.); *Riječ je o čak tri europska prvenstva u 2012. godini (...) te dva svjetska prvenstva godinu dana kasnije* (GI, 21. XII. 2011.); *Već smo započeli s pripremnim radovima rušenja dvije postojeće građevine* (GI, 24., 25. i 26. XII. 2011.).

Glavni su brojevi jedan, dva, tri i četiri sklonjivi te spadaju među promjenjive vrste riječi, pri čemu *jedan* i *dva* imaju kategorije roda i padeža, a *tri* i *četiri* samo kategoriju padeža. Uz imenicu se u muškome i srednjemu rodu brojevi *dva*, *oba* i *obadva* dekliniraju ovako: NAV *dva*, G *dvaju*, DLI *dvama*, dok za ženski rod imaju druge oblike: NAV *dvije*, G *dviju*, DLI *dvjema*. Brojevi *tri* i *četiri* imaju iste oblike za sva tri roda: NAV *tri*; *četiri*, G *triju*; *četiriju*, DLI *trima*; *četirima*. Kada se ti brojevi nalaze u funkciji atributa uz imenicu, a uz njih ne stoji prijedlog, oni se sklanjaju u svim padežima dvojine i množine, npr. *Po usta dvaju ali triju svjedoka*; *Nije mogao upravljati objema tima oblastima* (Rogić 1954: 138). Ako se nađu iza prijedloga, broj se s imenicom, zamjenicom i pridjevom nalazi u padežu prema rekciji prijedloga: *Od dviju starijih susjeda*; *U prilici od četiriju živina* (Isto: 138). Međutim, već se od kraja 12. stoljeća usporedno sa spomenutim oblicima javljaju i drugačiji oblici – broj zajedno s imenicom, zamjenicom ili pridjevom ostaje u akuzativnome obliku, odnosno postaje nesklonjiv (*Od dvije je vrste vjera*; *Iz obadva evanđelja*); takva se nesklonjivost počela prenositi i na konstrukcije u kojima su se ti brojevi nalazili bez prijedloga, npr. *Imena četiri episkopa* (Isto: 139). V. S. Karadžić u svojem *Srpskom rječniku* iz 1818. navodi samo deklinaciju brojeva *dva*, *tri* i *četiri* i to isključivo u ženskome rodu. T. Maretić u obradi broja *oba* zaključuje da katkad dolazi akuzativ umjesto genitiva, kada broj *oba* ne stoji iza prijedloga. Brabec – Hraste – Živkovičeva *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika* iz 1952. donosi tvrdnju da se brojevi *dva*, *tri* i *četiri* obično ne mijenjaju kada uz njih stoji prijedlog (Isto: 139-140). Na učestale pogreške u vezi sa sklanjanjem brojeva, posebice u razgovornome i poslovnome stilu, upozoravaju mnogi jezikoslovci, primjerice S. Težak u članku *Brojne brojevne nedoumice* (Težak 1995: 224) i I. Zoričić u članku *Kolebanja u porabi brojeva* (Zoričić 1998: 155-156).

2.3. Veznici

2.3.1. Veznik *budući da*

U *Glasi Istre* uočavamo također rečenice s pogrešnom uporabom veznikâ; jedan je od njih *budući da*: (...) *koji je svjestan da će se u novoj sezoni od njega i suigrača mnogo više očekivati budući da je Istanbul domaćin Final Foura* (GI, 6. VIII. 2011.); *Želja mi je bila (...) napraviti pjesmu za Kaštelir budući da još nemamo nikakvu pjesmu za naše mjesto* (GI, 6. VIII. 2011.); *Naime, traže se posebne stepenice otporne na kišu i snijeg, budući da su dosadašnjima presudile upravo nepovoljne vremenske prilike* (GI, 6. VIII. 2011.); *Također bi mogla postati alkoholičar budući da se pretpostavlja da je onaj tko duže vremena napreže lijeve, slabije vijuge, sklon tom poroku* (GI, 15. III. 2012.); *Doznajemo da policija već ima identitet jednog sumnjivca, no hoće li biti uhićenja, ostaje vidjeti budući da je šef splitske opere u HNK-u nakon pomoći u bolnici odlučio ne surađivati s istražiteljima* (GI, 20. III. 2012.).

Uzročni se veznik *budući da* rabi isključivo na početku rečenice, odnosno kada zavisna surečenica prethodi glavnoj. Prvi je T. Maretić u *Hrvatskome ili srpskom jezičnom savjetniku* zapisao pravilo o položaju toga vezničkog skupa u zavisnosloženoj uzročnoj rečenici. Sukladno

s time, ako zavisna surečenica ne stoji u inverziji, uporaba je veznika *budući da* pogrešna te je umjesto njega ispravno upotrebljavati uzročni veznik *jer*.

2.3.2. Veznici *ni* i *niti*

Kao što veznik *i* ima pojačajnu funkciju u potvrdnim rečenicama, tako u niječnim rečenicama tu ulogu imaju veznici *ni* i *niti*. Veznik *niti* izriče viši stupanj nijekanja te se njime povezuju dvije surečenice sastavnih rečenica. U takvim se rečenicama može pojaviti i udvojeni veznik *niti (...)* *niti*. S druge strane, ponavljanjem se veznika *ni* vežu rečenice u kojima se ponavljaju neki rečenični sadržaji ili rečenice u kojima su ispušteni zalihosni elementi. U takvim rečenicama udvojeni veznik *ni (...)* *ni* nije zamjenjiv veznikom *niti (...)* *niti* jer se uz potonji veznik ne može ostvariti još jedna rečenična negacija (Frančić et al. 2006: 159). U sljedećem se primjeru primjećuje pogrešna uporaba asimetričnoga veznika *ni (...)* *niti*: *Policija u Manchesteru ranije je izvijestila da optužnice nisu povezane ni sa kojom drugom istragom o protuterorizmu niti bilo kojim sudskim procesom* (GI, 6. VIII. 2011.).

U rečenici neposredno ispred zanižkanoga glagola ne valja upotrebljavati veznike *ni* i *niti*, već se tada uzima veznik *i* (Barić et al. 1999: 276). S time u vezi donosimo primjere pogrešne zamjene navedenih veznika: (...) *a kamoli da grupa ljudi koju je postavio jedan osumnjičeni kriminalac nastavi vladati, ni ne pomislivši da nešto nije u redu* (GI, 18. VI. 2011.); *Da, u Hrvatskoj Rockwool to ni ne mora raditi, ali možda će morati jednog dana* (GI, 18. VI. 2011.).

2.3.3. Veznički skup s obzirom na (to da)

Veznički se izrazi u hrvatskome standardnom jeziku često pojavljuju u nepravilnome, skraćenom obliku. Tako se umjesto izraza *s obzirom na (to da)/bez obzira na (to da)* sve više upotrebljavaju normativno nekorektni izrazi (*s*) *obzirom da*, *obzirom na*, *bez obzira*: *S obzirom da nam napad nije bio na potrebnoj razini u susretu s Osječanima, odlučio sam se za promjene* (GI, 6. VIII. 2011.); *Bez obzira tko je zločinac, a tko je žrtva* (GI, 6. VIII. 2011.); *Do daljnjeg, no s obzirom da mu je već dano zaduženje koordinatora (...)* (GI, 21. XII. 2011.); *Usljedila je potom odluka o cijeni godišnje koncesije od 300 kuna, a s obzirom da se izdaje na pet godina, ona košta ukupno 1.500 kuna* (GI, 21. XII. 2011.); *No, sponzor je kasnije odustao s obzirom da nije mogao osigurati sredstva, rekao je Štifanić* (GI, 21. XII. 2011.); *S obzirom da kao predsjednik NK Štinjan niste u zahtijevanom roku (...)* (GI, 15. III. 2012.).

Lj. Jonke, govoreći o učestaljoj uporabi veznika *da* u hrvatskosrpskome jeziku, vezu veznika *da* s prijedložnim izrazom *s obzirom* smatra apsolutno pogrešnom jer se izrazu *s obzirom* može dodati samo prijedložni izraz *na to* (Jonke 2005: 85-86). I. Zoričić s time u vezi ističe da se ispred imenice oblika *obzirom* mora nalaziti prijedlog *s(a)* jer u ovome slučaju "instrumental ne izriče sredstvo nego popratne okolnosti." (Zoričić 1998: 179) Pored petočlanoga skupa riječi *s obzirom na to da* I. Pranjković navodi izraz *s obzirom na + A*, koji je također normativno preporučljiv, a kojemu je svojstveno relativno značenje (Pranjković 2001: 19).

2.3.4. Veznici *ukoliko* i *ako*

U idućim se novinskim primjerima jasno vidi pogrešna uporaba veznika *ukoliko*: (...) *rekao je da ukoliko se pogorša dužnička kriza zemalja eurozone, euro bi mogao vrijediti pola franka* (GI, 6. VIII. 2011.); *Ukoliko se s njima ugovori kredit, raspisivanje natječaja nije*

obavezno. (GI, 6. VIII. 2011.); *Ukoliko se i tu postigne neki dogovor, stvorio bi se inicijalni budžet* (GI, 21. XII. 2011.); *Ukoliko se ovakav potez pokaže dobrim, uskoro bi se prodajni centar Merkura morao otvoriti i u Rovinju* (GI, 10. III. 2012.); *Istraživanje je pokazalo da bi 56% Amerikanaca podržalo američku vojnu akciju protiv Irana ukoliko bi postojao dokaz njegova programa nuklearnog oružja* (GI, 15. III. 2012.).

Uvjetnim se ili pogodbenim rečenicama izriče uvjet (pogodba) pod kojim se ostvaruje radnja glavne surečenice, a ostvaruje se samo u slučaju ostvarivanja radnje i u zavisnoj surečenici. Uzrok i uvjet povezane su kategorije, a zbog te se povezanosti uvjet naziva i “upitanim uzrokom” (Silić – Pranjković 2007: 347), kojemu je svojstvena neizvjesnost ostvarivanja radnje u zavisnoj surečenici. S obzirom na ostvarivost uvjeta razlikuju se realne, potencijalne i irealne uvjetne rečenice, a ti se tipovi rečenica razlikuju i s obzirom na mogućnost uporabe pojedinog veznika i pojedinih glagolskih oblika. Rečenice se s veznikom *ukoliko* u novije vrijeme značenjski izjednačuju s pogodbenima. Takve se rečenice nalaze na granici s načinskim odnosnim rečenicama “ako se *ukoliko* može povezati s izričitim ili nespomenutim prilogom *utoliko*” (Raguž 1997: 434).

2.4. Prijedlozi

2.4.1. Dativni prijedlozi *nasuprot*, *unatoč*, *usprkos*

Prijedlog je *nasuprot* dativni prijedlog s adverbativnim značenjem, kojim se izriče “da je pojam označen imenskom riječju suprotan nekom drugom pojmu” (Pranjković 2001: 25). Iako ga jezična norma propisuje izrijekom uz dativ, u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (Raguž 1997: 127) nailazimo na podatak da se često pogrešno potkrada i uz genitiv, čemu može posvjedočiti idući primjer: *Nasuprot nas je velika momčad, vodi ju veliki trener koji nam je uvijek stvarao probleme – rekao je Seedorf* (GI, 6. VIII. 2011.). Pravilo o slaganju prijedloga *nasuprot* s dativom donose i *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (Maretić 1963: 581), *Gramatika hrvatskoga jezika* (Težak – Babić 1992: 137) i *Hrvatska gramatika* (Barić et al. 2005: 279). Temeljna je uloga prijedloga *unatoč* izražavanje dopusnosti (permisivnosti), stoga pretpostavlja izostajanje zbivanja iako je okolnost povoljna ili ostvarivanje zbivanja iako je okolnost nepovoljna. I. Pranjković svrstava ga u poseban tip adverbativa, iz kojega se i razvio (Pranjković 2001: 25). U suvremenim je hrvatskim gramatikama (Barić et al. 1979: 211; Težak – Babić 1992: 137; Barić et al. 2005: 279; Silić – Pranjković 2007: 249-250) *unatoč* normiran s dativom, a njegovo se pojavljivanje i u genitivnome obliku smatra neispravnim: *Na sjednici se okupilo 50-ak članova udruge unatoč najavljenih dvjestotinjak esula koji su trebali pohoditi naš grad* (GI, 18. VI. 2011.). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (Babić et al. 1991: 730) i *Praktična hrvatska gramatika* (Raguž 1997: 134) bilježe da se taj prijedlog može slagati i s genitivom i s dativom, ali je uporaba s dativom češća. Prijedlozi su *unatoč* i *usprkos* sličnoga značenja, no postoji razlika u njihovoj uporabi. *Usprkos* se upotrebljava pri izricanju radnje na koju se svjesno može utjecati, a svojstven mu je viši stupanj protivljenja (Frančić et al. 2006: 156). Kao i prijedlog *unatoč* sukladno se s normativnim preporukama primarno slaže s dativom, ali se u praksi javlja i u genitivnoj službi: *U drugom poluvremenu dogodilo se razumljivo opuštanje u momčadi Jadrana, zaslugom brojnih izmjena i uvjerljivog vodstva, no usprkos nekoliko prilika, Novigrad to nije znao iskoristiti* (GI, 6. VIII. 2011.). Gramatike ga hrvatskoga jezika propisuju isključivo s dativom, osim u *Povijesnome pregledu, glasovima i oblicima hrvatskoga književnog jezika* (Babić et al. 1991: 729) i *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* (Raguž 1997: 134), koje dopuštaju uporabu i s dativom i s genitivom.

2.4.2. Prijedlog kroz

Prijedlogom se *kroz* izriče mjesto uz glagole koji kazuju kretanje s jedne na drugu stranu, npr. *Sporo su napredovali kroz gustu borovu šumu; Sunce je provirivalo kroz oblaku* (Zoričić 1998: 260-261). Drugo se njegovo značenje odnosi na "izricanje načina ili popratnih okolnosti uz koje se vrši radnja: *Sve nam je to ispričala nepovezano i kroza smijeh; Odgovara polako i kroz plač* (Zoričić 1998: 261). No, uporaba je toga prijedloga prenesena s prostora na vrijeme pa poprima treće, vremensko značenje: *Što kroz jednu jesen preko reda potrošite* (Brabec 1955: 91). Sukladno se s time u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić – Pranjković 2007: 247) tomu prijedlogu dodaje oznaka krozvremenosti (protemporalnosti), kod koje je naglašeno značenje protjecanja vremena. T. Maretić u *Hrvatskome ili srpskom jezičnom savjetniku* iz 1924. ocjenjuje uporabu prijedloga *kroz* za izricanje vremena pogrešnom, dok je Lj. Jonke odobrava zbog "proširene upotrebe u književnom jeziku" (Jonke 2005: 244). U novije se vrijeme proširila uporaba toga prijedloga za izricanje apstraktnoga sredstva, a do te je pojave došlo pod utjecajem njemačkoga i talijanskoga jezika, o čemu podrobnije piše I. Brabec u svojem članku *O pogrešnoj upotrebi prijedloga kroz* (Brabec 1955: 90-93). Takve se pogrešne konstrukcije pojavljuju i u sljedećim primjerima: (...) *plan se počeo i ubrzano provoditi u djelo, i to kroz organizaciju raznoraznih sportskih, glazbenih i društvenih događaja* (GI, 6. VIII. 2011.); (...) *kroz suradnju s izdavačima srednjoškolskih udžbenika* (GI, 6. VIII. 2011.); (...) *poticanje mobilnosti kroz korištenje dostupnih fondova te uključivanja u procese odlučivanja* (GI, 6. VIII. 2011.); *Kroz njih sam mogla izraziti ideje koje smatram bitnima* (GI, 21. XII. 2011.); (...) *dok će se ostali izdaci, poput premija osiguranja, rješavati kroz ostalu gradsku imovinu* (GI, 24., 25. i 26. XII. 2011.); *Ako postoje kristali, nužno je kroz odgovarajuću prehranu izazvati njihovo otapanje* (GI, 17. III. 2012.); (...) *ali da ih je vlada odbila s obrazloženjem da se utaja poreza može kontrolirati i kroz porez na dohodak* (GI, 19. III. 2012.). Normativni se priručnici slažu da je prijedlog *kroz* u označivanju apstraktnoga sredstva bolje zamijeniti instrumentalom imenice koju uvodi, npr. *kroz modernizaciju školstva > modernizacijom školstva* (Barić et al. 1999: 183).

2.4.3. Prijedlog po

Budući da prijedlog *po* upućuje na učestalost neke radnje, pogrešno je upotrebljavati skupine *po prvi put; po drugi put* itd., već treba upotrijebiti izraz bez prijedloga: *prvi put; drugi put* (Opačić 2009: 177). Izričaj se *put*, naime, rabi uz redne brojeve, zamjenice i uz izraz *jedan jedini*, stoga se uz sljedeći primjer veže oznaka normativne neprihvatljivosti: *Cjelovečernje glazbeno druženje klapa održano je preksinoć po deseti, jubilarni put na slikovitom trviškom trgu popunjenom do posljednjeg mjesta* (GI, 6. VIII. 2011.).

U *Hrvatskome jezičnom savjetniku* stoji da se uz imenice ili pridjeve koji označuju korist ili štetu prijedlog *po* ne smije upotrijebiti u akuzativnoj rekciji umjesto prijedloga *za*, npr. *Pušenje je pogubno po zdravlje > (...) za zdravlje* (Barić et al. 1999: 188). I. Pranjković konstrukciji *po + A* dodaje oznaku "administrativne ukočenosti" zbog koje u suvremenome standardnom jeziku nije preporučljiva (Pranjković 2001: 98). U *Glasi Istre* nailazimo na primjere: *U teškoj prometnoj nesreći na Staru Godinu po život opasne ozljede zadobio je 22-godišnji Jure J. iz Murtera* (GI, 1. I. 2012.); *U svih pet slučajeva bolest nije imala posljedica po zdravlje* (GI, 15. III. 2012.).

Lj. Jonke također se bavio normativnim pitanjima pitanjima u vezi s uporabom prijedloga. Upozorava na to da ne treba upotrebljavati kolokaciju *po tom pitanju*, koja je prodrla u govorni jezik "iz političkog i sindikalnog jezika, a on ne pokazuje uvijek dovoljno brige o duhu narodnog jezika" (Jonke 1964: 362). Unatoč tomu u novinskim se člancima i dalje nailazi

na pretjeranu prodornost prijedloga *po* s lokativom umjesto normativno preporučljivoga prijedloga *o*: *U konačnici je Hrvatska po tom pitanju dobila prijelazno razdoblje* (GI, 18. VI. 2011.); *Uvijek sam sebi kažem da moram nešto poduzeti po tom pitanju* (GI, 6. VIII. 2011.).

2.4.4. Prijedlog *putem*

Prije svega treba napomenuti da u hrvatskome jeziku *put* ima različite službe i da može biti imenica, dio priložnog izraza ili može doći u službi prijedloga za označivanje kretanja, izravne usmjerenosti prema nečemu (Zoričić 1998: 272-273). U primjerima što slijede prijedlog se *putem* u značenju sredstva, tj. načina pogrešno upotrebljava i u *Glasu Istre: (...) čija bi se većina sadržaja jednostavno mogla koristiti na većini e-čitača, odnosno smartphona i putem interneta* (GI, 6. VIII. 2011.); *Krematorij u Narberthu (...) nudi mogućnost praćenja pogreba bližnjeg izravno putem interneta* (GI, 6. VIII. 2011.); *(...) pa američki školarci i studenti mogu posuditi više od 10.000 školskih udžbenika putem Amazonovog Kindle e-čitača* (GI, 6. VIII. 2011.); *Grad je taksistima omogućio i dodatni prihod putem isticanja reklamnih sadržaja na svojim vozilima* (GI, 21. XII. 2011.); *Ljudi se zaraze (...) unosom uzročnika putem onečišćenih ruku, hrane i pića* (GI, 15. III. 2012.); *Kontrolu na terenu provode policija i vatrogasci putem videonadzora i vatrogasnih patrola* (GI, 19. III. 2012.).

Kada prijedlog *putem* označuje sredstvo u prenesenome smislu, bolje ga je zamijeniti instrumentalom imenice uz koju stoji (Dulčić 1997: 96). No, kada je riječ o ustanovama, N. Opačić (2009: 169) umjesto prijedloga *putem* predlaže zamjenu prijedlogom *preko*, primjerice *putem Crvenoga križa > preko Crvenoga križa*.

2.4.5. Prijedlog *s(a)*

Temeljna je funkcija instrumentala izricanje sredstva, a prijedlogom *s(a)* izricanje društva. U *Hrvatskoj gramatici* stoji da se taj prijedlog slaže s instrumentalom "kad odgovara na pitanje *s kim, s čim, kada*, npr. *Susreo sam se s njim u jednom hotelu. S poteškoćama se nije lako boriti. S dolaskom mraka vratili su se kući.*" (Barić et al. 2005: 279). Ako instrumentalom izražavamo sredstvo, bilo ono u konkretnome ili u prenesenom značenju, obvezno je izostavljanje prijedloga *s(a)*, stoga iznosimo nekoliko primjera njegove pogrešne uporabe: *(...) koju čelnici u Bruxellesu nastoje pokrpati s milijardama eura* (GI, 6. VIII. 2011.); *Takve hrane su lako probavljive, obogaćene s dostatnom količinom minerala i vitamina* (GI, 6. VIII. 2011.); *Policija moli građane da ako raspolažu s bilo kakvim informacijama (...)* (GI, 21. XII. 2011.); *Dakle, dobili bismo inicijalni budžet s kojim bi se svake godine raspolagalo na ulasku u sezonu* (GI, 21. XII. 2011.).

Lj. Jonke međutim, naglašava da prijedlog *s(a)* s riječju u instrumentalu ne izriče samo društvo, "nego i način i popratne okolnosti, pa je pravilno reći: *Dočekali smo ih s najvećim veseljem, saznali smo za to s velikom žalošću, rekli su to s punim pravom (...)*" (Jonke 2005: 164). I. Pranjković prijedložnomu izrazu *s(a) + I* uz socijativno dodaje i modalno značenje. Modal opisuje kao "prijedložni potpadež" kojim se izriče način u širokome smislu riječi, a navedenomu je prijedložnom izrazu svojstveno načinsko značenje socijativna podrijetla: *s ljubavlju (što učiniti); s naporom (što postizati)* (Pranjković 2001: 19-20).

2.4.6. Prijedlozi *zbog i radi*

M. Kovačević u knjizi *Uzročno semantičko polje* kao jedan od najčešćih podvrsta uzroka navodi uzrok *razloga*, koji označuje "okolnosti, stanja, situacije što potpomažu javljanje

uzroka efektora ili uzroka motiva." Razlog je tomu "pasivni" uzrok koji se razabire iz posljedice, a tipičan izraz ima u sintagmama s prijedlogom *zbog* (Kovačević 1988: 57).

U normativnim se savjetnicima ustrajava na strogo razdvajanje glede uporabe prijedloga *zbog* i *radi* – prijedlogom se *zbog* ističe uzrok, dok *radi* izražava namjeru ili želju (usp. Brabec 1982: 97-98; Jonke 1964: 394-395). U praksi pak često pronalazimo primjere s pogrešno upotrijebljenim prijedlozima *zbog* i *radi*: *U izmjene se također ide zbog usklađivanja s postojećim Zakonom o prostornom uređenju* (GI, 6. VIII. 2011.); *Slovenac je radi zadobivenih teških ozljeda hitno prebačen na liječenje u Izolu* (GI, 20. III. 2012.).

Katkad je teško potpuno jasno utvrditi koji od tih dvaju prijedloga treba upotrijebiti, odnosno u nekim je rečenicama moguće i uzročno i namjerno tumačenje: *Zatvoreno zbog/radi preuređenja*. I. Pranjković dodaje da se prijedlogu *radi* ne može oduzeti značenje uzroka jer je u svaku namjeru uvijek uključen i uzrok (Pranjković 2001: 109).

2.5. Posvojni genitiv i posvojni pridjev

Kada je riječ o posvojnim zamjenicama, valja istaknuti činjenicu da se posvojni genitiv zadržao sve do 18. stoljeća te se tada počinje zamjenjivati izvedenim oblicima zamjenica s pomoću sufikasa *-ov*; *-ev* (Kuna 2003: 251). Naime, posvojne se zamjenice za 3. lice (*njegov*, *njezin*, *njihov*) sklanjaju kao posvojni, odnosno neodređeni pridjevi (po imeničnoj sklonidbi): N *njegov*, G *njegova*, DL *njegovu*, A *njegov* (neživo)/*njegova* (živo), I *njegovim*. No ti su pridjevi često uzrokom jezičnih pogrešaka: *Do načelnika Medulina Gorana Buića jučer do zaključenja članka nismo uspjeli doći, kao ni do njegovog zamjenika* (GI, 18. VI. 2011.); (...) *i tamo zatekli Plinijevog oca Giovannija Cuccurina, koji nam je kazao da na toj cesti ne zna ni za kakvu tvrtku* (GI, 18. VI. 2011.); *Za razliku od Cavandollijevog minimalizma* (GI, 7. I. 2012.).

U *Hrvatskoj gramatici* i *Gramatici hrvatskoga jezika* posvojni se pridjevi nazivaju i odnosnima jer im je svojstveno i značenje pripadanja i značenje odnosa (usp. Barić et al. 2005: 362; Silić – Pranjković 2007: 134). U I. Pranjkovića posesiv se označuje pridjevima i besprijedložnim genitivom, dok se konstrukcija *od + G* smatra arhaičnom, ali se u novije vrijeme javlja osobito u razgovornome stilu (Pranjković 2001: 99). U standardnom je jeziku normativno preporučljivo genitivne konstrukcije preoblikovati u pridjevske, iako još uvijek nailazimo na učestale pogreške toga tipa, npr. *Međutim, policija zasad nije pojasnila koja je uloga Mrkonjića u ovom slučaju, a nije isključeno da je u sve upletena i treća osoba* (GI, 6. VIII. 2011.).

2.6. Dekompozicija predikata

U administrativnome i publicističkome stilu, ali sve češće i u svakodnevnim razgovorima, zamjećujemo funkcionalnostilske promjene; jedna je od njih zamjena punoznačnoga glagola nepunoznačnim glagolom i odglagolskom imenicom: *U suprotnom, rekao je, dinamika prikupljanja sredstava ići će na štetu Plinare, a anuiteti će rasti* (GI, 18. VI. 2011.); *Zapovjednik KFOR-a Erhard Buehler postigao je jučer dogovor s predstavnicima srbijanske vlade* (GI, 6. VIII. 2011.); (...) *te je dodijeljena nagrada za najljepše uređen izlog – onaj cvjetnog ateljea Martine Crebel u Velikoj ulici* (GI, 21. XII. 2011.); *Britanski premijer David Cameron izrazio je jučer žaljenje što film "Željezna lady" daje prikaz ostarjele, pa i senilne Margaret Thatcher* (GI, 7. I. 2012.). I. Pranjković dekompoziciju predikata svrstava u poseban tip nominalizacije koji podrazumijeva raščlanjivanje predikata na glagolsku (kopulativnu ili semikopulativnu) i imensku sastavnicu. Takav oblik dvočlanoga predikata naziva analitičkim, a temeljit pregled semikopulativnih glagola donosi u članku *Funkcionalni stilovi i sintaksa* (Pranjković 1996: 521). Razlozi pojave dekompozicije, vrste i odnos norme prema njoj detaljnije su

opisani i u *Hrvatskome jezičnom savjetniku* (Barić et al. 1999: 274-276). Konstrukcije koje podrazumijevaju spoj glagola i imenske riječi u literaturi se navode kao glagolske perifraze (Šilić – Pranjković 2007: 184). Općejezična norma preporučuje zamjenu dekomponiranih predikata glagolom jednake osnove kao i imenica (usp. Hudeček – Mihaljević 2009: 68).

3. Zaključak

Provedenom analizom na korpusu novinskih članaka iz *Glasa Istre* možemo zaključiti da se norma na sintaktičkoj razini ne poštuje. Dokaz su tomu pogreške u vezi s položajem enklitike, sročnosti s brojevima, veznicima *budući da, ni i niti, s obzirom na (to da), ukoliko i ako*, prijedlozima *nasuprot, unatoč, usprkos, kroz, po, putem, s(a), zbog i radi*, posvojnim genitivom, posvojnim pridjevom i dekompozicijom predikata. U navedenim situacijama normativni priručnici jasno propisuju pravila, ali se ona u praksi najčešće ignoriraju. Ovakvo stanje možemo pripisati brzopletosti, nemaru, uvjetima rada, ali prije svega i nepoznavanju normâ što bi svakako trebalo popraviti s obzirom na to da su ove dnevne novine namijenjene širem krugu čitatelja.

POPIS LITERATURE

ANIĆ 2003

Vladimir Anić, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb 2003.

ANIĆ ET AL. 2002

Vladimir Anić et al., *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi Liber, Zagreb 2002.

BABIĆ 2004

Stjepan Babić, *Hrvanja hrvatskoga: hrvatski u koštacu sa srpskim i u klinču s engleskim*, Školska knjiga, Zagreb 2004.

BABIĆ 1990

Stjepan Babić, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb 1990.

BABIĆ ET AL. 1991

Stjepan Babić et al., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: nacrti za gramatiku*, HAZU i Globus, Zagreb 1991.

BARIĆ ET AL. 2005

Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika*, 4. izd., Školska knjiga, Zagreb 2005.

BARIĆ ET AL. 1999

Eugenija Barić et al., *Hrvatski jezični savjetnik*, Pergamena i Školske novine, Zagreb 1999.

BARIĆ ET AL. 1979

Eugenija Barić et al., *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb 1979.

BELAJ 2001

Branimir Belaj, "Prototipno-kontekstualna analiza povratnih glagola u hrvatskom jeziku", *Suvremena lingvistika*, 51-52/1-2, Zagreb 2001., 1-11.

BRABEC 1955

Ivan Brabec, "O pogrešnoj upotrebi prijedloga *kroz*", *Jezik*, IV/3, Zagreb 1955., 90-93.

BRABEC 1982

Ivan Brabec, *Sto jezičnih savjeta*, Školske novine, Zagreb 1982.

BRABEC ET AL. 1952

Ivan Brabec et al., *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb 1952.

BRODNJAK 1992

Vladimir Brodnjak, *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*, Školske novine, Zagreb 1992.

DULČIĆ 1997

Mihovil Dulčić (prir.), *Govorimo hrvatski: jezični savjeti*, Hrvatski radio i Naprijed, Zagreb 1997.

FRANČIĆ ET AL. 2006

Anđela Frančić et al., *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, 2. izd., Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2006.

GORTAN 1956

Vladimir Gortan, "O mjestu enklitike u nezavisnoj rečenici", *Jezik*, V/1, Zagreb 1956., 14-16.

GUBERINA – KRSTIĆ 1940

Petar Guberina, Kruno Krstić, *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, Matica hrvatska, Zagreb 1940.

HAM 2002

Sanda Ham, *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb 2002.

HUDEČEK ET AL. 2010

Lana Hudeček et al., *Jezični savjeti*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2010.

HUDEČEK – MIHALJEVIĆ 2009

Lana Hudeček, Milica Mihaljević, *Jezik medija: publicistički funkcionalni stil*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2009.

HUDEČEK – VUKOJEVIĆ 2008

Lana Hudeček, Luka Vukojević, "Da li, je li i li – normativni status i raspodjela", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33/1, Zagreb 2008, 217-234.

JONKE 1964

Ljudevit Jonke, *Književni jezik u teoriji i praksi*, Znanje, Zagreb 1964.

JONKE 2005

Ljudevit Jonke, *O hrvatskome jeziku: u "Telegramu" od 1960. do 1968.*, Pergamena, Zagreb 2005.

KOVAČEVIĆ 1988

Miloš Kovačević, *Uzročno semantičko polje*, Svjetlost, Sarajevo 1988.

KUNA 2003

Branko Kuna, "NP-pomicanje i posvojni genitiv", *Jezikoslovlje*, 4/2, Osijek 2003., 245-261.

MARETIĆ 1963

Tomo Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpsko-*

ga književnog jezika, 3. nepromijenjeno izd., Matica hrvatska, Zagreb 1963.

MARKOVIĆ 2009

Ivan Marković, "Hrvatski posvojni pridjev kao antecedent relativnoj zamjenici", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 34/1, Zagreb 2009., 239-253.

MIHALJEVIĆ 2002

Milica Mihaljević, "Funkcionalni stilovi hrvatskoga (standardnog) jezika", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28/1, Zagreb 2002., 325-343.

MILKOVIĆ 2010

Alen Milković, "Razmatranje glagolske prijelaznosti i povratnosti u hrvatskome jeziku", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 35/1, Zagreb 2010., 243-256.

MOGUŠ ET AL. 1999

Milan Moguš et al., *Hrvatski čestotni rječnik*, Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta i Školska knjiga, Zagreb 1999.

MORIĆ-MOHOROVIČIĆ – VLASTELIĆ 2012

Borana Morić-Mohorovičić i Anastazija Vlastelić, "O pojavama u hrvatskoj sintaksi na prijelomu tisućljeća", *Zbornik radova Petoga hrvatskog slavističkog kongresa*, Rijeka 2012., 473-484.

OPAČIĆ 2009

Nives Opačić, *Reci mi to kratko i jasno: hrvatski za normalne ljude*, Novi Liber, Zagreb 2009.

PAVEŠIĆ 1971

Slavko Pavešić (ur.), *Jezični savjetnik s gramatikom*, Matica hrvatska, Zagreb 1971.

PRANJKOVIĆ 2001

Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2001.

PRANJKOVIĆ 1996

Ivo Pranjković, "Funkcionalni stilovi i sintaksa", *Suvremena lingvistika*, 41-42/1-2, Zagreb 1996, 519-527.

PRANJKOVIĆ 2002

Ivo Pranjković, *Hrvatska skladnja: rasprave iz*

sintakse hrvatskoga standardnog jezika, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2002.

RAGUŽ 1997

Dragutin Raguž, *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb 1997.

RIŠNER 2006

Vlasta Rišner, "Hrvatsko jezično savjetništvo u 20. stoljeću", *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zagreb 2006., 367-394.

ROGIĆ 1954

Pavle Rogić, "Deklinacija brojeva dva, oba (obadva), tri, četiri", *Jezik*, III/5, Zagreb 1954., 138-141.

SILIĆ 2008

Josip Silić, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb 2008.

SILIĆ – PRANJKOVIĆ 2007

Josip Silić, Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*, 2. izd., Školska knjiga, Zagreb 2007.

TEŽAK 1995

Stjepko Težak, *Hrvatski naš osebjuni*, Školske novine, Zagreb 1995.

TEŽAK – BABIĆ 1992

Stjepko Težak, Stjepan Babić, *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, 7. izmijenjeno i dopunjeno izd., Školska knjiga, Zagreb 1992.

VINCE 1954

Zlatko Vince, "'Ni ne' ili 'i ne'?", *Jezik*, III/1, Zagreb 1954., 24-25.

ZORIČIĆ 1998

Ivan Zoričić, *Hrvatski u praksi*, Zavičajna naklada "Žakan Juri", Pula 1998.

ZORIČIĆ 2004

Ivan Zoričić, *Tragom jezičnih nedoumica*, Zavičajna naklada "Žakan Juri", Pula 2004.

5. IZVORI

GI = *Glas Istre*

Glas Istre, god. LXVIII., 7. siječnja 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 5. veljače 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 16. veljače 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 22. veljače 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 23. veljače 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 28. veljače 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 14. ožujka 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 24. ožujka 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 18. travnja 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 6. kolovoza 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 21. prosinca 2011.

Glas Istre, god. LXVIII., 24., 25. i 26. prosinca 2011.

Glas Istre, god. LXIX., 1. siječnja 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 5, 7. siječnja 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 10. ožujka 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 12. ožujka 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 15. ožujka 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 17. ožujka 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 19. ožujka 2012.

Glas Istre, god. LXIX., 20. ožujka 2012.

RIASSUNTO

I più frequenti errori sintattici nello stile publicistico (sull'esempio di *Glas Istre*).

Nel saggio vengono descritti i più frequenti errori sintattici in *Glas Istre*, il quotidiano più letto in Istria. L'analisi comprende una ventina di numeri di *Glas Istre* del periodo tra il 2011 e il 2012. L'accento particolare è dato alle posizioni dell'enclitica; alla concordanza con i numeri; alle congiunzioni *siccome, ne, neppure, poichè, attesoche, purchè, se*; alle preposizioni *all'opposito, contrariamente, nonostante, attraverso, per, per mezzo di, a causa di*; al genitivo e aggettivo possessivo e alla decomposizione del predicato. Prendendo in considerazione le regole e le particolarità dello stile publicistico con un'analisi parallela di regole nei manuali normativi ed esempi nei giornali, si dimostra che non si rispettano le regole normative.

Parole chiave: *Glas Istre*, stile publicistico, lingua croata, manuali normativi